

Öka valdeltagandet bland utlandssvenskar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en särskild valkrets för utlandssvenskar, utökade öppettider för röstning på svenska ambassader och konsulat, brevöstning från Sverige m.m.

Jämför reservation 2 (M).

Motionerna

Två motioner gäller utlandssvenskars deltagande i val.

Hans Wallmark anser i motion 2014/15:1997 att man bör överväga att bilda en särskild valkrets för utlandssvenskar. Om man skulle inrätta en egen valkrets för utlandssvenskarna skulle detta, anför motionären, kunna vara en demokratisk injektion för att dels öka utlandssvenskarnas engagemang i den svenska politiken, dels öka intresset hos Sveriges riksdag för utlandssvenskarnas situation, särskilda intressen och problem.

Andreas Norlén m.fl. (M) begär i motion 2015/16:2498 tillkännagivanden om utökade öppettider, även kvällstid och helger, för röstning på svenska ambassader och konsulat (yrkande 1), om förbättrad information till utlandssvenskar om reglerna för att få rösta (yrkande 2), om att ett högt valdeltagande bland utlandssvenskar är en högt prioriterad uppgift för utlandsmyndigheterna (yrkande 3) och om brevöstning från Sverige (yrkande 4). Motionärerna uppmärksammar att efter valet 2014 framfördes från flera håll kritik mot bristande öppettider. Myndigheterna avgör själva sina öppettider och Valmyndigheten rekommenderar att de håller öppet åtminstone någon kväll eller helgdag. Den kritik som framförts handlar enligt motionärerna framför allt om just svårigheter att hitta tider då det är möjligt att komma ifrån exempelvis jobbet för att ta sig till konsulatet eller ambassaden. Det är rimligt att anta att ökad tillgänglighet i form av ökade öppettider och fler tillfällen på kvällar och helger skulle innebära att fler får praktisk möjlighet att rösta. I rapporten Röstning från utlandet (dnr 2015:205) från riksdagens utredningstjänst finns bland annat tider för röstmottagning redovisade från tolv utlandsmyndigheter på olika platser i världen och motionärerna konstaterar att en stor andel av utlandsmyndigheterna enbart hade öppet för röstmottagning någon enstaka lördag eller söndag och att antalet vardagar som det var möjligt att rösta efter kl. 17.00 var få. Eftersom tiden under vilken röstmottagning kan ske vid utlandsmyndigheterna är begränsad både vad gäller start- och stopptid är det extra viktigt att det under den tidsperiod röstning är möjligt är lätt för utlandssvenskar att avlägga sin röst. Öppettiderna, inte minst vad gäller öppethållande på kvällar och helger, bör därför inför kommande val förbättras.

Vidare anför Andreas Norlén m.fl. att de svenska utlandsmyndigheterna aktivt borde upplysa utlandssvenskar om att de efter tio år behöver anmäla sig för att finnas kvar i röstlängden och om de olika sätt på vilka det är möjligt att

rösta och de regler som omgärdar röstningen. Det är enligt motionärerna angeläget att regeringen instruerar utlandsmyndigheterna att främjande av ett högt valdeltagande bland utlandssvenskar är en högt prioriterad uppgift och att den verkar för att utlandsmyndigheterna arbetar i den riktningen genom såväl god och proaktiv informations spridning som generösa öppettider för röstmottagning. Slutligen finns det enligt motionärerna skäl att utreda huruvida det borde bli möjligt för utlandssvenskar att under vissa förutsättningar kunna brev rösta från Sverige.

Gällande ordning m.m.

Vid val till riksdagen är landet indelat i 29 valkretsar som anges i 4 kap. 2 § vallagen.

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska, enligt 5 kap. 8 § tredje stycket vallagen, den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen. Ett utlandsröstkort ska innehålla uppgift om väljarens namn och vilket val som väljaren får delta i, enligt 9 § andra stycket samma kapitel. Enligt 10 § kan väljare som har behov av det få dubblettröstkort. Dubblettröstkort tillhandahålls av den centrala valmyndigheten, länsstyrelsen, en utlandsmyndighet eller kommunen. Den som vill ha ett dubblettröstkort skall lämna uppgift om sitt namn och personnummer.

Enligt 4 kap. 25 § vallagen bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), hos vilka svenska utlandsmyndigheter det ska finnas röstningslokaler.

Vid ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt vid val till Europaparlamentet får röstmottagningen påbörjas hos en utlandsmyndighet tidigast den 24:e dagen före valdagen, enligt 10 kap. 2 § första stycket 2. Vid andra val får röstmottagningen påbörjas hos en utlandsmyndighet tidigast den 20:e dagen före valdagen, enligt andra stycket 2 i samma paragraf. Röstmottagningen får pågå hos en utlandsmyndighet så länge att de fönsterkuvert som har gjorts i ordning kan antas vara hos den centrala valmyndigheten senast dagen före valdagen, enligt tredje stycket 2.

För vallokaler och röstningslokaler i Sverige gäller att vid val till Europaparlamentet ska en vallokal som huvudregel ska vara öppen för röstning mellan kl. 8.00 och 21.00, och vid övriga val mellan klockan 8.00 och 20.00; det framgår av 4 kap. 21 § vallagen. Beträffande röstningslokaler föreskrivs i 22 § samma kapitel att i val som gäller hela landet ska varje kommun se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som röstningslokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Enligt 7 kap. 11 § vallagen får väljare som vistas utomlands eller ombord på ett fartyg i utrikes fart rösta genom brev. Brevröster får, enligt 12 § samma kapitel, göras i ordning tidigast 45 dagar före valdagen. Vid andra val än ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt

val till Europaparlamentet får brevröster dock göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet skall hållas.

Utredningsbetänkandet Låt fler forma framtiden!

Demokratiutredningen har i sitt betänkande Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5) uppmärksammat att valdeltagandet bland utlandssvenskar är särskilt lågt. Det låga valdeltagandet kan enligt utredningen förklaras av ointresse och av avståndet till Sverige. En utlandsboende exponeras inte i samma utsträckning för samhällsdebatter i Sverige eller för mediernas bevakning av valrörelsen. Det är också tydligt att de politiska partierna ägnar begränsad energi åt att få utlandsboende svenskar att rösta. Få partier har någon formell representation utomlands.

Enligt Demokratiutredningen är det också troligt att flera utlandsboende saknar kunskap om att de måste anmäla sig till Skatteverket om de bytt adress eller varit borta från Sverige mer än tio år. Det är dessutom relativt krångligt att rösta som utlandsboende. Många utlandsmyndigheter och honorära konsulat har begränsade öppettider för röstning och är sällan öppna på helger. Detta innebär att den som måste resa för att ta sig till en ambassad sällan har praktisk möjlighet att rösta där. Det är visserligen möjligt att brev rösta som utlandssvensk, men det kräver bl.a. två vittnen och att kuvertet är avsänt från utlandet. Det gör att en utlandssvensk som är i Sverige under valet inte kan brev rösta. Den utlandssvensk som vill rösta i Sverige kan däremot beställa ett dubbletröstkort och förtidsrösta i en röstmottagningslokal.

Demokratiutredningen anser att särskilda åtgärder bör vidtas för att öka valdeltagandet bland utlandsboende svenskar. För att underlätta röstandet för denna väljargrupp anser utredningen att det vore lämpligt att låta samtliga svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat vara öppna för röstmottagning åtminstone en kväll i veckan innan valet samt lördagen innan valet. Svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat bör också aktivt och i god tid informera om möjligheten att rösta samt om kravet att registrera sig i röstlängden för den som flyttat eller varit borta i mer än tio år. Utredningen anser därutöver att frågor om hur röstningsförfarandet för utlandsboende kan underlättas bör ses över i en framtida vallagsutredning.

Betänkandet är föremål för remissbehandling; remissvaren ska ha kommit in till Kulturdepartementet senast den 21 juni 2016.

Utredningstjänstens rapport Röstning från utlandet

Riksdagens utredningstjänst har tagit fram rapporten Röstning från utlandet (2015:205). I rapporten finns bl.a. uppgifter om tillgänglighet och bemanning.

När det gäller tillgänglighet framgår att Valmyndigheten går ut med en förfrågan till alla utlandsmyndigheter om var de planerar att ordna röstmottagning (vilka ambassader och konsulat). Formellt är det Valmyndigheten som i samråd med Utrikesdepartementet beslutar om på vilka platser det ska

anordnas röstmottagning, men Valmyndigheten menar att beslutet i praktiken ligger hos respektive utlandsmyndighet. Om något land eller någon region meddelar att man inte kommer att tillhandahålla röstmottagning brukar Valmyndigheten återkoppla för att få en förklaring och för att poängtera vikten av god tillgänglighet i alla områden med många utlandssvenskar. Enligt Utrikesdepartementet är det chefen för utlandsmyndigheten som beslutar om röstmottagning är lämplig i verksamhetslandet samt föreslår röstmottagningsställen och öppettider. En synpunkt som Utrikesdepartementet kan ha är lämpligheten att genomföra röstmottagning mot bakgrund av säkerhetsläget på en specifik ort.

Beträffande öppettiderna beslutar varje utlandsmyndighet själv hur de ska hålla öppet för röstmottagning. Valmyndigheten går ut med en rekommendation att det åtminstone bör hållas öppet någon kväll och helgdag så att människor som arbetar dagtid ska ha en möjlighet att rösta.

När Valmyndigheten fått in alla uppgifter från utlandsmyndigheterna om vilka platser och öppettider som kan tillhandahållas fattas ett formellt beslut i samråd med Utrikesdepartementet. Informationen om tillgänglighet för utlandssvenskar att rösta kommuniceras sedan på Valmyndighetens webbplats (val.se).

När det gäller bemanning anges i rapporten att utlandsmyndigheterna inte tilldelas extra anslag för att hantera röstmottagning utan att det ingår i deras ordinarie uppdrag. Valmyndigheten står för valmaterialet men bemanningen får ambassaderna och konsulaten hantera.

Utrikesdepartementet anser att tillgängligheten är god för utlandssvenskar att rösta och att röstmottagning utomlands är en högt prioriterad fråga då det är en författningsreglerad verksamhet. Utrikesdepartementet pekar enligt rapporten på att röstmottagning erbjöds vid över 200 utlandsmyndigheter och honorärkonsulat världen över 2014, vilket avspeglar att det är en prioriterad fråga. Utrikesdepartementet pekar också på att många av dessa beskickningar erbjöd utökade öppettider just för röstmottagning.

Valmyndigheten genomför en informationskampanj för utlandssvenskar varje valår. Information och material skickas ut till alla svenskar som finns upptagna i röstlängden och har en adress registrerad hos Skatteverket. Dessutom finns all information om hur poströstning och röstning i röstmottagningslokal utomlands fungerar på Valmyndighetens webbplats (val.se). Valmyndigheten annonserar även i "Svenskar i världen" och utlandsmyndigheterna informerar via sina kontakter.

När det gäller valdeltagande har Utredningstjänsten hämtat uppgifter från Statistiska centralbyråns (SCB) webbplats. Valdeltagandet bland utlandssvenskar valen 2002, 2006, 2010 och 2014 uppgick till mellan 27 och 32 procent, varvid valdeltagandet grundar sig på antalet mottagna röster delat på det totala antalet som finns upptaget i röstlängden, dvs. inte det totala antalet som uppfyller kriterierna för rösträtt och som skulle få rösta om de anmälde sig till röstlängden. Detta gör att det inte går att få fram en säker siffra. För hela befolkningen uppgick valdeltagandet samma år till mellan 80 och 85,8

procent, beräknat på samma sätt som för utlandssvenskar och således med samma osäkerhet.

Tidigare behandling i utskottet

Frågor om utlandssvenskars röstning behandlades i betänkandet 1998/99: KU17. De då aktuella motionerna gällde rutiner för information och röstkort samt en digital valkrets för utlandssvenskar. Utskottet noterade att Riksskatteverket i sin utvärdering efter 1998 års val skulle komma att ta upp frågan hur svenskars möjlighet att rösta utomlands fungerat. Resultatet av Riksskatteverkets utvärdering borde enligt utskottet avvaktas. Utskottet som i och för sig ansåg att det vore intressant med en möjlighet att utnyttja den nya tekniken även i valsammanhang fann emellertid att tiden ännu inte var mogen för ett sådant initiativ. Utskottet avstyrkte motionerna.

Frågan om en särskild valkrets för utlandssvenskar behandlades senast av utskottet våren 2014 (2013/14:KU22). Utskottet såg inte skäl att ställa sig bakom ett tillkännagivande om att utreda en särskild valkrets för utlandssvenskar, och avstyrkte motionen. Dessförinnan avstyrkte utskottet motsvarande yrkande i betänkande 2007/08:KU18; utskottet ansåg då att Grundlagsutredningens arbete borde avvaktas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla att det är viktigt att alla röstberättigade som vill utnyttja sin rösträtt också har goda förutsättningar att göra det. Utskottet noterar med tillfredsställelse att Utrikesdepartementet anser att röstmottagning utomlands är en högt prioriterad fråga. Demokratiutredningen har uttalat att särskilda åtgärder bör vidtas för att öka valdeltagandet bland utlandssvenskar. Samtliga svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat bör enligt utredningen vara öppna för röstmottagning åtminstone en kväll i veckan före valet samt lördagen före valet. Svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat bör enligt Demokratiutredningen också aktivt och i god tid informera om möjligheten att rösta samt om kravet att registrera sig i röstlängden för den som flyttat för mer än tio år sedan eller varit borta i mer än tio år. I avvaktan på den pågående beredningen av Demokratiutredningens betänkande anser utskottet inte att det finns skäl att göra något av de tillkännagivanden som föreslås i motion 2015/16:2498 yrkande 1–4, vilka därför avstyrks.

När det gäller frågan om att utreda en särskild valkrets för utlandssvenskar vidhåller utskottet sin tidigare inställning och avstyrker motion 2014/15:1997.